

Роль і місце іноземних мов в реалізації освітньо-професійних програм підготовки магістрів у США

Наталя Гут

У статті розглянуто вимоги до рівня володіння іноземною мовою для зарахування до магістратури в США, здійснено спробу з'ясувати роль іноземних мов у реалізації освітньо-професійних програм підготовки магістрів, описано процедуру складання екзамену на знання іноземних мов для магістрів гуманітарного профілю.

Ключові слова: магістр, іноземні мови, освітньо-професійна програма підготовки, екзамен на знання іноземної мови.

Реформування української системи освіти тісно пов'язане з корінними змінами у всіх сферах громадського життя. Ключову роль у розвитку людського потенціалу будь-якої країни відіграє освіта, яка відповідає за готовність нового покоління до життя й успішної діяльності в сучасному світі. Перехід до ринкових відносин викликає необхідність підвищення якості професійної освіти, більш високого рівня кваліфікації та забезпечення конкурентоспроможності фахівця вже на початку його професійного шляху.

Вивчення організації систем освіти інших країн, творче їх осмислення, обґрунтоване поєднання зарубіжних технологій із досягненнями національної освіти стає особливо актуальним для пошуків механізмів підвищення рівня популярності та престижності української освіти, її привабливості на міжнародному рівні. Звернення до аналізу особливостей системи освіти Сполучених Штатів Америки не є випадковим, адже американські університети традиційно займають провідні позиції на ринку вищої освіти, абсорбуючи новітні світові тенденції розвитку економіки.

Основні особливості підготовки магістрів у США висвітлені у дослідженнях як вітчизняних так і зарубіжних учених. Окремі аспекти цієї проблеми висвітлені у працях Б. Вульфсона, О. Джуринського, С. Калашнікової, Л. Кнодель, О. Романовського, Р. Гайгер (R. Geiger), Е. Гендерсона (E. Henderson) (історія розвитку системи американської вищої освіти), публікаціях С. Бурдіної, Г. Браун (H. Brown), В. Сербін (W. Serbin), Б. Дейлі (B. Daley), Д. Стюарт (D. Stewart), Д. Вебстер (D. Webster) (тенденції розвитку післядипломної освіти). Професійну підготовку магістрів різних напрямів та профілів вивчали С. Корсак, О. Зіновата, Л. Огнівка, Л. Пуховська, С. Романова, Л. Тархова та інші.

Мета цієї статі – з'ясувати роль і місце іноземних мов у реалізації освітньо-професійних програм підготовки магістрів у США; показати вплив іноземних мов

на забезпечення конкурентоспроможності фахівців, система підготовки яких отримала світове визнання та схвалення.

Аналіз зарубіжних та вітчизняних літературних джерел свідчить, що підготовка магістрів є складовою цілісної системи освіти США і охоплює кілька відносно самостійних циклів навчання – бакалаврський, магістерський і докторський [1, 12]. На сучасному етапі магістерську підготовку в США надають приблизно 500 ВНЗ, серед яких є **дослідницькі університети**, які пропонують студентам не лише магістерський, але й докторський рівні навчання, та **магістерські коледжі**, які пропонують програми бакалаврського і магістерського рівня підготовки. Незважаючи на те, що вища освіта США є найбільш вартісною у світі, завдяки механізмам фінансової підтримки студентів саме на магістерському і докторському рівні, американські університети залучають талановитих студентів та мотивують їхню навчально-дослідницьку діяльність [4, 163].

Політичний та технологічний прогрес останніми роками привів до майже стовідсоткової свободи слова. Супутникові комунікації та мережа Інтернету зруйнували бар'єри у людській комунікації та сприяли прагненню до більшої єдності в новітніх інформаційних технологіях та засобах їх застосування, а також у основному засобі комунікації – в мові [1, 118]. Будь-яка отримана інформація потребує бути зрозумілою для всіх членів суспільства, тобто вимагає часткового чи повного перекладу. З іншого боку, геополітичні, комунікаційні та технологічні суспільні зміни втягнули як в безпосереднє, так і опосередковане спілкування доволі велику кількість людей різноманітного віку, професій, інтересів. Відповідно зросли і потреби у використанні різних мов. Володіння іноземними мовами саме засобом комунікації стало пріоритетним напрямком.

Характерною рисою американського суспільства є мультикультурність, однак у плані вивчення іноземних мов американці перебувають у вельми незвичайному стані, коли мало американців вивчають іноземні мови. Згідно з останніми даними міністерства освіти США, в 2002 році менше половини американських студентів вивчали іноземні мови. З них переважна більшість вивчала іспанську мову, тоді як китайську, арабську, фарсі, японську, російську і урду вивчали менше 1%. Тож, для підтримки свого реноме у світі американці повинні більше уваги приділяти іноземним мовам. Це не тільки дасть їм змогу впевненіше почувати себе за кордоном, але й буде найважливішим чинником національної безпеки. Так вважають експерти, думки яких опублікувала газета *Washington Times*. Так, в Китаї англійську мову вивчає близько 200 млн. школярів, тоді як в США відносними знаннями азів китайської можуть похвалитися лише 24 тисячі їхніх ровесників [7].

Отже, хоча більша частина інформації написана та перекладена англійською мовою, володіння не лише рідною, але й іншими мовами – це безперечний плюс, який дасть можливість американському фахівцеві стати конкурентоспроможним на внутрішньому ринку праці, або й претендувати на працевлаштування за

кордоном. Тенденції світової економіки створюють ситуацію, коли перед фахівцем із сертифікатом міжнародного зразка постає нагальна потреба знати не лише кілька мов, але й бути обізнаним у особливостях культури тієї чи тієї країни.

Навчання іноземних мов має бути пристосованим до можливості спілкування і використання будь-якої іноземної мови як робочого інструмента, який використовується на кожному кроці і без якого не може функціонувати будь-яке «виробництво» спілкування (комунікації у різних сферах людського життя) [2, 119]. У сучасному світі фахівцеві у певній галузі дуже важливо володіти не лише найпоширенішими мовами світу, але й вивчати та удосконалювати інші іноземні мови на всіх рівнях професійної підготовки.

Національні стандарти з іноземних мов, розроблені Міністерством освіти США, містять вимоги до п'яти сфер діяльності людини, в яких відбувається застосування іноземних мов: спілкування; вивчення культурної спадщини інших народів; міждисциплінарні зв'язки; порівняння внутрішніх особливостей структурної організації різних мов; усвідомлення себе як частини багатокультурного суспільства. Виконання та забезпечення цих стандартів передбачає не лише знання вокабуляру та синтаксичних особливостей певної мови, але й глибше пізнання культури та національних особливостей країни, мова якої вивчається, а також перенесення набутих навичок та знань у незнайомі ситуації, вільне спілкування іноземними мовами як у власній країні, так і за її межами. Обов'язковою вимогою для вступу до будь-якого коледжу чи університету є вивчення принаймні однієї іноземної мови у старших класах школи (high school) як мінімум впродовж 2 років. Тож, бакалаври при зарахуванні на навчання до магістратури часто можуть мати навички спілкування певною іноземною мовою, володіти двома чи більше іноземними мовами.

Однак, значна академічна свобода американських університетів унеможливує досягнення консенсусу щодо вивчення іноземних мов магістрами різних профілів. Аналіз вступних вимог, які висувуються до кандидатури майбутнього магістра, на сайтах провідних університетів США засвідчив, що не існує уніфікованих вимог щодо знання іноземних мов для отримання цього кваліфікаційного рівня. Студент може продовжувати вивчати іноземні мови самостійно, якщо він має час, бажання, або якщо це необхідно для його подальшої професійної діяльності, але зарахування на магістерські програми в США, як правило, не передбачає знання іноземних мов.

Для деяких спеціальностей знання іноземних мов є обов'язковим, оскільки цього вимагає індивідуальна програма підготовки студента. Уявлення про специфіку наукового дослідження можна отримати вивчаючи іноземну мову, методи дослідження, статистику чи інші предмети за вибором. Тоді вимоги щодо обсягу та рівня вивчення іноземних мов визначає факультет (провідна кафедра). Якщо таке бажання виникає у багатьох студентів, то їм пропонуються курси з

вивчення іноземних мов, які повинні закінчитися до того, як магістр складатиме випускні экзамени.

Винятком є ступінь магістра гуманітарного профілю (MA), а саме академічні (research) програми підготовки магістрів, які об'єднують в собі вивчення історії, філології, політології, філософії та інших гуманітарних наук, а також наукову діяльність (захист магістерської роботи) у зазначених галузях.

Обов'язковою вимогою для студентів гуманітарного напрямку є вміння читати фахову літературу однією з іноземних мов. Вибір мов для вивчення обмежується китайською, французькою, німецькою, класичною грецькою, італійською, латинською та іспанською мовами, інколи лише іспанською та португальською. Правила зарахування до магістратури передбачають проходження процедури екзамену на знання мови (proficiency examination) в період навчання. Без такої форми контролю студенти не мають права подавати власні портфоліо, магістерську роботу чи проекти на розгляд екзаменаційної комісії (Graduate Studies Committee).

Екзамен загальною тривалістю 4 години розроблений для перевірки в першу чергу навичок читання та перекладу. Випробування складається із двох частин – тексту та статті на тему з фаху магістра (обсягом в середньому 500 слів) – на виконання яких відведено по 2 години. Студенти можуть робити перерву, але обидві частини завдання повинні бути завершені за один день. Якщо студент не впорався з будь-якою частиною екзамену на знання мови, то він має право скласти її наступного разу.

Під час роботи над текстовим матеріалом магістри можуть користуватися словниками. Важливо показати не володіння літературною мовою, а знання іноземної мови за допомогою вдалого перекладу. Зазвичай, екзаменаційна робота перевіряється двома кваліфікованими викладачами, кожен з яких повинен дати схвальну оцінку, щоб студенту зарахували ту чи ту частину екзамену. Якщо вони не можуть дійти згоди, робота подається на перевірку іншому (третьому) екзаменатору. При оцінюванні роботи до уваги, як правило, беруться обсяг та якість перекладу залежно від їх складності. Студент повинен зрозуміти не деталі тексту, а основну ідею та зміст висловлювання.

Магістри мають право перескладати екзамен повторно, аж поки не отримають достатній бал для зарахування. Кількість спроб складання іспиту не обмежена, але інтервал між ними повинен бути не менше трьох місяців.

Такий вид контролю на знання мови студенти повинні пройти протягом першого семестру навчання в магістратурі, але до завершення першого року навчання. В одних університетах [6; 8; 9; 10] екзамен пропонують скласти у проміжку між двома семестрами, інші навчальні заклади мають сталий розклад

проходження цієї процедури – двічі на семестр. Так, наприклад, у Колумбійському університеті вона має чітко окреслені етапи, а саме:

1. Підготовчий.

– студенти записуються на процедуру екзамену у координатора (Graduate Student Coordinator) відповідно до чотирьох дат здачі екзамену: у вересні, грудні, січні та травні;

– магістранти можуть відвідувати спеціальні навчальні курси, щоб активізувати отримані раніше знання і підготуватися до складання іспиту з іноземної мови.

– викладачі обирають уривки з різних галузей знань, обсягом, який вважається достатнім для визначення рівня знань магістра.

2. Власне процедура випробування.

Екзамени проводяться факультетом і оцінюються викладачами. Під час перевірки завдання приділяється більша увага правильності та старанності виконання ніж обсягові написаного.

3. Заключний етап.

Студентам надають право пройти повторне випробування, або ефективно підготуватися й за потребою обрати іншу мову для складання іспиту, особливо коли це необхідно для наукової діяльності [5]. Зміни узгоджуються із радником (adviser) студента і затверджуються заступником декана (Associate Dean).

Студенти добре розуміють, що вивчення кількох іноземних мов – це запорука успіху при зарахуванні до докторантури, а також перевага при отриманні іменних стипендій (scholarships) та грантів. Наукова діяльність магістра академічного профілю часто вимагає володіння трьома чи більше іноземними мовами, а тому вимагає від студента великої частки самостійної роботи.

Велике значення надається консультаційній роботі викладачів зі студентами, що дає змогу диференціювати їхню самостійну роботу. Магістри мають змогу звернутися з питаннями щодо навчальних планів, методів роботи з книгою, пошуку інформації, виконанні наукових досліджень тощо. Варто наголосити, що у США самостійна робота – це вдало спланований процес, який відбувається під керівництвом викладача, планується вузом, повністю забезпечується методично та підлягає індивідуалізації залежно від здібностей та рівня підготовки студентів, а також передбачає творчу діяльність з набуття та закріплення наукових знань. Таким чином, самостійна робота сприяє розвитку нових форм навчання і передбачає отримання студентом необхідного обсягу знань для подальшого удосконалення набутих навичок з того чи того предмета [4, 167].

Якщо магістр отримав дозвіл деканату (Dean of Graduate Studies), то він має право писати наукову роботу іноземною мовою. Однак дослідження повинно обов'язково містити анотацію англійською мовою, яку попередньо схвалила екзаменаційна комісія (Thesis committee).

Отже, аналіз вимог щодо освітньо-професійних магістерських програм дає підстави стверджувати, що знання іноземної мови не є критерієм для зарахування до магістратури університету, але відіграє ключову роль в індивідуальній підготовці студента. В університетах США наголошують на практичному застосуванні вивчених раніше, або опануванні тих іноземних мов, які необхідні студенту для здійснення наукової діяльності в межах обраного напрямку. На будь-якому етапі навчання магістр може проконсультуватися із радником та вирішити, яку мову йому слід обрати для більшої ефективності навчання та наукового пошуку. Студенти, які претендують на успішне закінчення освітньо-кваліфікаційної підготовки магістра гуманітарного профілю (МА), повинні пройти обов'язкову процедуру екзамену на знання іноземної мови. Підсумовуючи сказане, можна зазначити, що хоча вимоги до знання іноземних мов та навичок дослідницької діяльності магістрами різняться у межах програм в тому чи тому університеті, знання кількох іноземних мов є запорукою як отримання грантів та іменних стипендій для подальшої наукової роботи в обраній сфері, так і чинником, який впливає на конкурентоспроможність фахівця на світовому ринку праці.

Вивчення американського досвіду підготовки фахівця кваліфікаційного рівня «магістр» може стати для України актуальним в період переходу на інноваційний шлях розвитку. Враховуючи високу динаміку сучасного ринку праці, необхідність орієнтації магістрів на певні його сегменти виникає потреба володіння кількома іноземними мовами. Крім того, як свідчать пропозиції з удосконалення структури, змісту та організації підготовки магістрів в Україні, обов'язковою умовою вступу до магістратури має стати подання одного з міжнародних сертифікатів про знання іноземної мови зі встановленою вищим навчальним закладом мінімальною оцінкою [3, 4]. Тож, перспективним напрямом досліджень у цій галузі буде з'ясування особливостей організації самостійної роботи студентів щодо вивчення іноземних мов, а також засобів її контролю.

Список використаних джерел:

1. Бурдіна С. В. Система підготовки магістрів управління освітою у вищих навчальних закладах США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.06 «Теорія, методика і організація культурно-просвітньої діяльності» / С. В. Бурдіна. – Луганськ, 2008. – 20 с.
2. Марченко Н. В. Вивчення іноземної мови, перекладацька діяльність та міжмовна комунікація в європейському контексті / Н. В. Марченко // Вісник СумДУ, серія «Філологія». – Т. 2. – № 1. – 2007. – С. 118–123.
3. Феніков Т. Пропозиції з удосконалення структури, змісту та організації підготовки магістрів в Україні / Т. Феніков // Освіта України. – № 1–2. – 2010. – С. 4, 7.
4. Черній І. Запозичення позитивного досвіду підготовки вчителів іноземної мови та його адаптація до вітчизняних умов / І. Черній // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць. Вип. 1. – Частина II / [За заг. ред. проф. В. І. Сипченка]. – Слов'янськ: СДПУ, 2010. – С. 163–171.
5. Columbia University [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

- <http://www.columbia.edu/cu/arthistory/graduate/ma-course-requirements.html>
6. Oregon State University [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oregonstate.edu/cla/philosophy/masters>
 7. U. S. Department of Education [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ed.gov>
 8. University of California, Los Angeles [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wac.ucla.edu/ma_program.php
 9. University of Texas at Dallas [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.utdallas.edu/ah/programs/graduate/foreignlanguage.html>
 10. University of Virginia [Офіційний сайт] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.virginia.edu/art/artarch>